Skandalös rysk Trotskij-serie på Netflix

Det ledande amerikanska streamingföretaget *Netflix* tillhandahåller just nu en ryskproducerad, påkostad serie på 8 avsnitt om den ryske revolutionären Leo Trotskij. Det som filmmakarna åstadkommit är dock inte en dramatisering av verkliga händelser och personer, utan en snaskig historia, där Trotskij, Lenin och andra bolsjeviker framställs som maktgalna mer eller mindre sinnesrubbade monster. Den osmakliga anrättningen kryddas dessutom med en avsevärd dos anti-semitism.

Filmen har fått berättigad kritik från många håll, givetvis från vänster, men även andra har reagerat på seriens nidbild av historien. Vi har nedan samlat exempel på detta från internationell press, både vänsterpress och mainstreammedia, däribland de ansedda amerikanska tidningarna *Foreign Policy* och *Washington Post.*

Se även Svensk vänsterpress om Trotskij-serie på Netflix.

Martin Fahlgren 15/3 2019

Innehåll

Läderlappens återkomst – Netflix´ *Trotskij*, en lömsk och reaktionär omtolkning av historien

Benjamin Stephens

Europe-Solidaire, 2/2 2019 och *Tribune* 5/2 2019

Netflix´ *Trotskij* är en lömsk och reaktionär bearbetning av historien i syfte att gynna den höger som dominerar dagens ryska politik.

När man tittar på miniserien *Trotskij*, producerad av ryska Kanal Ett 2017, är det svårt att inte erinra sig Christopher Nolans sätt att använda historien om *Batman* (Läderlappen)[1], både vad gäller ideologi och estetik. I första avsnittet får vi se Lev Bronstein, en idealistisk och naiv revolutionär intresserad av mänskliga rättigheter, förvandlas till den kylige och oärlige Leo Trotskij, en person lockad av makt och berömmelse, oberörd av det blod han har på sina händer.

Denna omvandling underlättas av den andre Trotskij, Nikolaj, chef för fångvaktarna i fängelset i Odessa, en klassisk reaktionär enligt Dostojevskijs mönster, som över ett parti schack varnar den blivande Trotskij för att en befrielse av de ryska massorna skulle medföra en aldrig tidigare skådad nivå av förstörelse i samhället, och att makt när den väl erövrats bara kan utövas genom terror. Trotskij plågas av dessa ord i sin mörka isoleringscell, genomgår en oerhörd omvandling och blir med sina egna ord ”det största av monster”, och iför sig sin fångvaktares gestalt att själv anta namnet Trotskij.

De scenerna har stora likheter med Bruce Waynes omvandling till Läderlappen, härskaren över skräck och mörker, under överinseende av den vördnadsbjudande Ra´Ras al Gul. Och båda förvandlingar är ren fiktion. I sin självbiografi från 1930, *Mitt liv*, förklarar Trotskij sitt val av pseudonym, skrivet i ett förfalskat pass, som något helt slumpmässigt. I första bandet av sin enorma Trotskijbiografi, *Den väpnade profeten*, uppger Isaac Deutscher att namnet Trotskij en gång ska ha burits av en fångvaktare, men en helt ”okänd” sådan och definitivt inte chefen för fångvaktarna i fängelset i Odessa. Enligt Deutscher var det i själva verket så att Trotskij under förhören i fängelset i Odessa drev med den gendarm som ledde dem.

Men vem är då den Nikolaj Trotskij som porträtteras i miniserien? Varifrån kommer hans ord och ”visdom”? Svaret går att hitta i dagens officiella ryska historieskrivning. Vladimir Putins egen syn på Oktoberrevolutionen sammanfattades i ett tal till lärare och studenter 2017: ”Någon bestämde sig för att skaka om Ryssland inifrån, och gjorde det så rejält att en stor del av den ryska staten föll samman. Ett totalt förräderi mot nationella intressen! Den sortens människor finns idag också.” Officiellt går dagens Ryssland en svår balansgång mellan olika historieskrivningar. Leninmausoleet existerar bredvid reliker efter den nu kanoniserade familjen Romanov, Sovjetunionen åberopas som en stormakt, men aldrig som resultatet av ett massuppror.

En av de mer lömska parallellerna mellan serien och officiell historisk diskurs är det utrymme som tilldelas Alexander Parvus, en rysk judisk socialist och skribent i exiltidningar som *Iskra*. Det går inte att förneka att Parvus faktiskt samarbetade med den tyska militära underrättelse-tjänsten med förhoppningen om att en socialistisk revolution i hemlandet skulle påskyndas av ett ryskt nederlag i krig, men i *Trotskij*-serien utmålas Parvus, enligt typiskt antisemitisk syn på judarna som försedda med kapital och profitörer på revolutionärt kaos, med ett bildspråk direkt hämtat från de vita arméernas propaganda under inbördeskriget i Ryssland. Medan Nikolaj Trotskij lär Lev Bronstein konsten att vara hänsynslös och att använda sig av terror framställs Parvus som den som lär Trotskij att vara manipulativ och svekfull, en man som

[1] Syftar på filmtrilogin *The Dark Knight Trilogi* som kom ut 2005, 2008 och 2012

”döljer sina demoner” och förmår ”locka till sig massorna” genom att kliva in i yrkesrevolutionärens mundering.

I en scen som utspelas 1918 får vi se Trotskij ge prov på sådant artisteri och svekfullhet för att övertyga revolutionära soldater om att, som det heter i manuset, ”döda ryska landsmän” genom att ta av sig sitt armbandsur och ge det som gåva till en soldat. Senare ska det dock visa sig att Trotskij har en hel låda med sådana armbandsur. Därefter ger han order om att en avrättningspatrull ska decimera ett regemente. Och på bara 45 minuter har vilda antisemitiska bilder med en lång och förfärlig tradition inom rysk reaktionärt tänkande satt ramarna för resten av serien. *Trotskij* liknar egentligen en sammanslagning av de uråldriga tankegångarna hos aristokratiska vitryssar i exil och dagens populistiska dundersuccé-estetik hos en Zack Snyder eller en Christopher Nolan. Lika mycket som dagens extremhöger har gått på och märkt om sig som ”populister” i motsatsställning till ”globalister uppbackade av pengar från Soros” förpackar *Trotskij* den politiken i en tilltalande populistisk estetik. Det här handlar inte om någon omsorgsfull episk historisk skildring i efterföljd till sovjetiska namn som Eisenstein, Bondartjuk eller Tarkovskij, utan en skrikig berättelse om djup skurkaktighet där tittarna kittlas med mängder av sex och våld.

Allt eftersom serien fortsätter blir det klart varför man valde att göra Trotskij till huvudperson i en serie som producerades inför 100-årsminnet av ryska revolutionen. Det skedde inte, som en del påstått, för att bryta med tabun från Sovjetepoken, utan för att skapa en bild av Trotskij som syndabock i en historisk period, som fortfarande reser obekväma frågor i dagens Ryssland. När man ser *Trotskij* får man lätt intrycket att Trotskij var hjärnan bakom revolutionen, dold bakom den offentliga bilden av Lenin, den man som själv skapade Stalin för att därefter tappa kontrollen, en man som gjorde sig till ett monster, besatt av makt och kontroll, omgiven av sex och död – och samtidigt en marionett i en anti-rysk sammansvärjning. Seriens producent, Konstantin Ernst, har försiktigt medgett att serien är tänkt som en ”halvt fiktiv” dramatisering ”baserad på” Trotskijs personlighet. Det är dock inget annat än en lömsk och reaktionär fantasi, som uppstått ur det hårda politiska klimatet i dagens Ryssland.

Den förvridne profeten

Harrison Fluss/Landon Frim

Jacobin Magazine 17/2 2019

Sedan den släpptes på Netflix i december 2018 har historiker ägnat sig åt att göra en förteckning över felaktigheterna i den ryska miniserien Trotskij. Detta är inte förvånande – dessutom har filmmakarna själva sagt att deras syfte aldrig varit att ge en sann skildring av den ryske revolutionären Leo Trotskij.

Men av större intresse än dessa felaktigheter är det politiska syftet med att idag göra en sådan serie.

Hundra år efter Oktoberrevolutionen, och 27 år efter Sovjetunionens fall, betraktar Putins Ryssland som motvikten till den västliga världsordningen, framför allt dess främsta pelare, EU och Nato. Denna nationalism var förstås märkbar långt före kommunismens fall och den nuvarande regimens uppkomst. Rysk nationalism var ett viktigt verktyg för den sovjetiske ledaren Josef Stalin.

Hans kampanj för ”socialism i ett land” syftade till att konsolidera makten åt en hårt ansatt sovjetisk byråkrati. För Stalin var det säkrare att skapa en tam ”socialism” på hemmaplan än att ta risken att släppa loss kraften hos en mobiliserad arbetarklass runt om i världen. Denna konservatism innebar ett avståndstagande från bolsjevikernas ursprungliga program med internationell socialism, som förkroppsligades av Leo Trotskij och hans ”vänsteropposition” mot Stalin.

I Stalins Ryssland försiggick kampanjen mot Trotskij, av judiskt ursprung, med antisemitiska övertoner. Idag, en generation efter Sovjetunionens fall, har Stalin rehabiliterats som ett slags nationell martyr, förkroppsligandet av en ärofull, kraftfull och storslagen historia. Trotskij har för det mesta ignorerats. I samma veva som dyrkandet av Stalin återkommit sätter miniserien på Netflix också punkt för tystnaden om Trotskij – genom att baktala honom.

Demonisering av Trotskij

Serien framställer oavlåtligt Trotskij som neurotisk, omanlig, självupptagen och full av förakt för vanligt folk.

I två olika episoder framställs skaparen av Röda armén som oförmögen att kunna hantera ett gevär. Han är ständigt upptagen av sin klädsel och vikten av att hålla på ”revolutionär estetik”, när andra bolsjeviker gör narr av hans tillgjordhet.

I slutavsnittet, strax innan han blir mördad, stirrar Trotskij med en underlig min in i en spegel och deklarerar för sig själv, ”Jag älskar dig, jag har alltid älskat dig och bara dig”, trots att hans hustru sitter på sängen bredvid honom.

I hela serien framställs han som en tvångsmässig kvinnojägare. Första delen startar med en våldsam pornografisk skildring där han sexuellt dominerar Larissa Reissner, som framställs mindre som den politiska kommissarie hon var och betydligt mer som företrädare för jazz-epokens nöjeslystnad. I exilen i Mexiko har relationen mellan Trotskij och konstnären Frida Kahlo gjorts till något märkligt masochistiskt, där både hon och Trotskijs hustru, Natalja Sedova, är redskap för hans sexuella impulser och barnsliga fåfänga.

Filmens Trotskij och Frida Kahlo

Även det oproportionerligt stora pansartåget, som får avrunda alla viktiga scener i serien, blir en tafatt allegori för sexuell penetration av Moder Ryssland. Trotskij jämför också uttryck-ligen ryska revolutionen med inseminering och talar om nationen som en galen kvinna som måste domineras.

Hela framställningen bär på en ton av sträng kristen förmaning. Trotskijs sexuella utsväv-ningar i Mexiko blir oerhört störande för Frank Jacson, som först är anhängare till Trotskij för att sedan mörda honom. Jacson framställs samtidigt som en uttalad beundrare av Stalin och

som en orubblig konservativ moralist.[2] Medan Jacson tydligen inte har några skrupler när det gäller att slå in en ishacka i huvudet på den obeväpnade åldrige Trotskij kan han inte stå ut med tanken på sexuell lössläppthet.

För att inte tittarna ska missa det kristna budskapet upprepas detta för säkerhet vid början på varje avsnitt. I en återkommande tillbakablick på revolutionen får vi se en sekvens där Trotskijs pansartåg rullar fram med ett blodigt kors över den symbolmättade röda stjärnan. Detta är ingen gemytlig anspelning på Trotskijs eget martyrskap för Stalins mördare. Seriens slutscen understryker detta med ett bibelcitat som direkt får attackera arvet efter Trotskij: ”De ogudaktigas väg är som tjocka mörkret: de märka icke det som skall vålla deras fall” (Ordspråksboken 4:19)

I en annan avgörande scen från revolutionen får vi se Trotskijs mannar skända en kyrkogård. De tar med sig träkors för att använda dem som bränsle på pansartåget. Detta följs av en omotiverad massaker på personer utom sig av sorg på den snöiga begravningsplatsen. Sammantaget framställs Trotskij som en maktgalen demon; i avsnitt fem blir hans ögon till och med helt svarta medan han tjuter in i kameran.

Jacson däremot förblir rättvisans oklanderlige tjänare (förutom ett litet snedsteg med Frida Kahlo). Som helhet tjänar hans karaktär till att döma den depraverade Trotskij och till att vara tittarens rättfärdiga samvete.

Vanligen har man i filmen försökt upprätthålla en viss porträttlikhet med verklighetens personer. Det gäller dock inte Trotskij-mördaren Ramón Mercader (”Jacson”). Till vänster ovan filmens skäggprydde Jacson. Till höger verklighetens välrakade.

Varför har man gjort så? Någon brist på fotografier av verklighetens ”Jacson” finns det inte.

Mordet på Trotskij framställs också slutligen som något barmhärtigt. Trotskij är ett miss-lyckande – som revolutionär, som far och som make. Han bestämmer sig uttryckligen för att dö i händerna på Jacson, sporrar honom rent av att utföra dådet, öser ovett över Jacson för hans feghet medan han slår honom med sin käpp.

Mordet är barmhärtigt, så säger Jacson, för om Trotskij fick ta sitt liv skulle det vara ”tecken på misslyckande”. Jacson framställs därmed som ett oskyldigt verktyg för försynen, inte som någon kallblodig mördare. Fast i verkligheten blev Trotskij skoningslöst angripen bakifrån i sitt arbetsrum för att sedan börja slåss med mördaren.

[2] Verklighetens Jacson, alias Ramón Mercader, var en spansk stalinist, medlem i det katalanska kommunist-partiet PSUC. För en del uppgifter om hans bakgrund, se artikeln Ramón Mercader – Slutfört uppdrag av Teres Pàmies, som själv var ledande .medlem i PSUC. *Red*

Särdrag och universalism

För filmmakarna är det egentliga skälet till Trotskijs misslyckande hans försök att tvinga modernitet på ett traditionellt Ryssland. Hela Oktoberrevolutionen ses inte som mer än en palatskupp, ledd av en eländig jude från en småstad (den mest använda rasistiska anspelningen i serien), som ville ta på sig en kostym han inte kunde fylla ut.

Och bolsjevikpartiets ledare, Vladimir Lenin, skildrad som någon som bara får ledningen för revolutionen till skänks av dess verkliga hjärna, Trotskij. Den senare är tveksam eftersom han anser att ryska folket aldrig skulle acceptera en jude som sin ledare. Och hur som helst är det inte Ryssland han är verkligt intresserad av, utan världsrevolution.

Detta för oss över till det centrala draget i filmmakarnas världsåskådning. Det finns två sorters folk i denna värld: de som håller fast vid traditionen, utför sina egentliga uppdrag och bygger upp verklig lojalitet och kulturella band, och så, å andra sidan, de som med våld sliter sönder sådana band med sin universalism. Förnuft ses som totalitärt, ett försök att sudda ut de verkliga skillnaderna mellan folken.

I hela serien får Trotskij på ett perverterat sätt försvara att man kan offra andra för ”en högre idé”. I avsnitt sju förklarar han att hälften av befolkningen i Ryssland kan få gå åt så att den andra hälften får leva under kommunism. Detta har förebådats i avsnitt tre då Trotskij slår en kanin i huvudet inför den skräckslagne Jacson – ett nödvändigt ”offer” för att ha något att äta till middag.

Trotskijs lista över ”offer” inkluderar den förkrympta, svältande befolkningen på den ryska landsbygden, de egna barnen som han struntar i och som samtliga går under tidigt, hänsynslös manspillan bland soldaterna i Röda armén, f d tsaristiska officerare som oförväget begår självmord av patriotiska orsaker, samt den avrättade tsarfamiljen Romanov.

Men som historikern Joshua Rubenstein påpekat var Trotskij inte ansvarig för avrättningen av tsaren, han befann sig vid fronten vid den tidpunkten. Trotskij själv ville ställa tsarfamiljen inför rätta med honom själv som åklagare.

Rubenstein framhåller också: ”Tsaren är en viktig person för den ryska ortodoxa kyrkan – att hävda att en jude låg bakom avrättningen är en anklagelse som verkligen gjuter olja på elden.”

Centralt är att samtliga Trotskijs ”offer” framställs som helt omotiverade, vilket bara ytterligare befäster seriens bild av honom som ett monster. Man bortser helt från de verkliga historiska omständigheter, som ledde till dessa offer. Ryssland före revolutionen var ett helt igenom efterblivet, våldsamt, auktoritärt och rasistiskt land. Denna urartning var inget som bolsjevikrevolutionen uppfunnit. Tvärtom skedde den, åtminstone delvis, som en reaktion på eländet.

Besatthet av autenticitet

Genom att ignorera de samhälleliga motsättningarna i det gamla Ryssland framställer filmen revolutionen som ett osunt, främmande projekt som storhetsvansinniga utopiska tänkare från kaféerna i Wien påtvingat det goda ryska folket.

Navet i filmen är den eviga konflikten mellan jordens salt å ena sidan och främmande element å den andra. Detta är ingen samhällelig konflikt, utan en strid där gränslinjen går mellan autenticitet och icke autenticitet.

I det autentiska lägret återfinns inte bara väderbitna bönder, utan också aristokratiska officerare, reaktionära professorer och ”Lillefar” själv, tsar Nikolaj II. I filmmakarnas perspektiv definieras inte denna grupp utifrån materiella intressen eller ideologi, utan i stället av sinne för både plikt och historia. I all sin mångfald utgör de den organiska kulturella storryska familjen.

Även de inhemska judarna med sina traditioner har sin plats i denna reaktionära bild, så länge

som de håller sig helt i marginalen och är underordnade – dvs autentiska ”judar” snarare än fullvärdiga medborgare.

Trotskij däremot representerar höjden av icke autenticitet, han vänder ryggen åt sin egen kultur, sin familj och sin traditionella plats i bysamhället. Han ändrar namn från det klart judiska ”Leiba Bronstein” och far utomlands som Leo Trotskij för att till sist återvända till Ryssland som en galen erövrare.

I den kanske starkaste scenen i serien blir hans far, David Bronstein, nära nog misshandlad till döds av en antisemitisk hop bönder. Men till och med här förvrängs sammanhanget på ett bisarrt sätt. För folkmassan drivs inte bara av sitt eget hat, utan också av propagandaaffischer som Trotskij själv tydligt dikterat innehållet på. Filmmakarnas budskap är tydligt: det lantliga ryska lugnet har vänts upp och ner av radikala, spekulativa och utländska tankar om universell frigörelse.

Än en gång framställs våldet mot judarna som något de själva rår för, där det traditionella ryska samhället står utan skuld. För att citera Jacob Maze, överrabbi i Moskva, ”Det är … Trotskij som skrivit under skuldsedeln [på revolutionen], men det är Leiba Bronstein som får betala för det.”

Med andra ord kan Trotskij bara vara Trotskij genom att döda den del av sig själv som förblivit autentisk och traditionell – och i förbigående sälja ut sitt folk.

Antisemitismen i filmen får därmed en tydlig form: på inget vis kan judarna bli en assimilerad del av det ryska samhället eller fullvärdiga medborgare. De har att välja mellan inre eller yttre exil. På hemmaplan får de finna sig i att vara helt underställda och fogliga, längst ner på samhällsstegen. Utomlands kan ambitiösa judar försöka hitta sin plats, men bara genom att vända ryggen åt organisk rysk kultur och sin historiska roll där. Juden är endera smutsig eller rotlös.

Den internationelle juden

Den arketypiske, rotlösa juden i denna miniserie är emellertid inte Trotskij själv. I stället är det Alexander Parvus, en socialistisk teoretiker och finansman.

I händerna på filmmakarna förvandlas Parvus till den ultimata antisemitiska karikatyren. Han är en dominant typ som styr geopolitiken från kulisserna. Han är på samma gång ärkekapitalist och spekulant och chef för det marxistiska upproret, i sin pälsrock frotterar han sig med tyska politiker och piskar ut den ryska befolkningen till raseri med sina komplotter.

Parvus motsats i denna film heter Josef Stalin. Redan i början får vi se Stalin bli satt på plats av den arrogante Trotskij, som inte låtsas se den utsträckta handen. Och han är också på alla sätt raka motsatsen till Trotskij och Parvus. Medan de internationalistiska judarna vill förlita sig på ekonomisk hjälp utifrån får vi i de allra första scenerna se Stalin som en heroisk stråtrövare, som ”exproprierar” pengar från de rika och ger dem till de ryska revolutionärerna.

Medan Trotskij vill proppa armén full av experter och f d tsaristiska officerare värjer sig Stalin mot detta och betonar att bolsjevikerna inte behöver hjälp av sina fiender i överklassen. Medan Trotskij och Parvus är oerhört noga med vad de har på sig och använder sig av ett blomstrande språk skildras Stalin som tölpaktig, ohövlig och rent av lite tråkig. Men de egenskaperna innebär inget nedsättande. De är tecken på autenticitet och får Stalin att komma närmare vanligt folk.

Här råkar filmmakarna oavsiktligt visa sina kort. Genom att upphöja Stalin medger de att linjen mellan dygd och last, autenticitet och icke autenticitet, handlar om historiska strider om politisk makt. De f d tsaristiska officerarna och Stalin är bägge hjältar på sitt viss och ådagalägger en manlighet och patriotism som inte finns hos Trotskij och Parvus. De båda sistnämnda representerar ytterst moderniteten som sådan, de har reducerat mänskliga strävanden till pengar, makt och sex. De vanhelgar världen och har ersatt manlighet med undanflykter

och spekulation.

Det är så Putins Ryssland på samma gång kan knäfalla både för Josef Stalin och den ryska ortodoxa kyrkan. De har allt som Putins fiender inte har.

Putins nationalism

Det spelar ingen roll att Stalin hoppade av prästseminariet, var ateist och stark man i Sovjet-systemet. Hans rykte som "mannen av stål", som patriotiskt försvarade sitt land under krig stämmer perfekt med den nationella kyrkans karaktär. För att inte tala om Stalins social-politik, som avskaffade de rättigheter som erövrats under revolutionen vad gäller familje-politk, genusfrågor och aborträtt.

Putins fiender på hemmaplan är oligarker med miljardförmögenheter och där ett oproportionerligt antal är av judiskt ursprung. Hans yttre fiender är inte bara EU och Nato, utan amerikansk neo-konservatism i vid mening. Dessa fiender, utländska som inhemska, betecknas kollektivt som degenererade universalister – som slår sönder nationella traditioner och hierarkier genom världsmarknadens makt, med mänskliga rättigheter och liberal demokrati och det konsensus Washington påbjuder.

Putin – som själv är miljardär – är förstås inte någon antikapitalist, och kapitalismen kan inte medföra allmän frigörelse. Men det är betecknande att Putin drar skiljelinjen mellan vän och fiende här. Bara på så vis kan han lägga beslag på den ära Sovjetunionen erövrade under kriget samtidigt som bolsjevikerna utmålas som farliga och destabiliserande för nationen.

Den sortens bisarra anakronismer struntar helt i de materialistiska och klassbaserade grunden för dagens politik. De bortser från det faktum att den globala kapitalismen exploaterar lönearbetare över gränserna. Samtidigt döljer de att en chauvinistisk nationalism heller aldrig kan rädda det arbetande folket. Arbetarklassen har aldrig varit så mäktig som när den sträckt sig över nationella gränser och skapat kontakt med andra arbetare i gemensam kamp.

Den verkliga striden nu står inte mellan nationalism och internationell finans, utan mellan båda dessa reaktionens krafter, å ena sidan, och allmän frigörelse å den andra. Den historiske Leo Trotskij är emblematisk i denna internationella kamp. Men Leo Trotskij i Netflix´ version är bara antisemitiskt förtal.

"Trotskij" – en ishacka i hjärtat på sovjetisk historia

Nicole M Ford[3]

Ur *Foreign Policy*, 17 februari (tidskrift inriktad på utrikespolitiska frågor).

För två år sedan ledde 100-årsminnet av ryska revolutionen i november 1917 till omsorgsfullt iscensatta högtidlighållanden i Ryssland för att markera störtandet av den tidigare regimen. På *Russia Today*, t ex skapades ett helt uppbåd av falska historiska twitterkonton för att twittra om revolutionen i realtid.

Men vissa speciella historiska fakta glömdes bort i detta återberättande av sovjeternas uppkomst. Offentliga parader fokuserade mer på segern mot nazisterna i kriget än på att hylla bolsjevismen. Statskontrollerade medier prånglade ut skildringar av revolutionen mer baserade på revisionistiska myter än på historiska fakta. Det senaste exemplet är nu tillgängligt på Netflix: ryska Kanal 1:s serie Trotskij från 2017.

Leo Trotskij var Josef Stalins främste rival efter Vladimir Lenins död. Stalin tog kontrollen, bannlyste Trotskij och utplånade honom ur sovjetisk historia. Trotskij, som en gång varit den aktade krigskommissarien i Sovjetunionen, tvingades lämna Sovjetunionen 1929. En stalinis-

[3] Nicole M Ford undervisar i jämförande statskunskap vid University of Tampa. Hon har specialiserat sig på Ryssland och det post-sovjetiska området.

tisk hantlangare skulle senare spåra upp den störtade sovjetiske hjälten och mörda honom med en ishacka i Mexico City 1940.

I Kanal 1:s PR-kampanj omtalas Trotskij som en ”episk biografi som skildrar den ryske revolutionärens stormiga liv”. Och de åtta avsnitten av serien ger visserligen en dramatisk skildring av ambitioner och politisk makt, men inte har det mycket med verkligheten att göra.

Serien reducerar de revolutionära ledarna till förenklade arketyper, inspirerade av gangsterfilmens guldålder i Hollywood. Lenin är en Edward G Robinson i denna melodram – kortväxt och full av hotfullt storhetsvansinne. Stalin är den återhållne George Raft, tystlåten och kallblodig. Och Trotskij själv är en sovjetisk James Cagney, en argsint liten man som kläcker ur sig kvickheter och i stånd till både magnifika uppläxningar och hänsynslöst agerande.

Men skildringen framhäver också två mycket specifika idéer om den revolutionära epoken, som båda ger understöd åt delar av den moderna mytbildningen i Ryssland. Det hela liknar en kombination av medveten propaganda och den Zeitgeist som råder i Ryssland efter Sovjetunionens fall med en befolkning som brottas med frågan om sin nationella identitet.

Den första av dessa idéer är att Trotskij var en schackpjäs åt utländska makter. Socialdemokraten Alexander Parvus, en historisk person och född i Vitryssland, framställs i serien som Trotskijs förmögne judiske sponsor, som ställer Trotskij mot Lenin i en uppgörelse om den revolutionära rörelsens själ. I Trotskij skildras Parvus som en intrigmakare i sold hos tyska konspiratörer, försedd med en tryckpress och tillräckligt med pengar för att övertyga Trotskij om att han är ett nödvändigt ont.

Det finns emellertid inga belägga för att Parvus (eller Tyskland) skulle ha finansierat Trotskij i någon seriös mening. Historiker som försökt styrka anklagelsen har inte lyckats. I själva verket krävdes inte mycket av provokationer utifrån för att få Ryssland att explodera på egen hand. Landets ekonomi hade hamnat i knipa på grund av första världskriget. Tsarens officerare hade för vana att skicka ut dåligt utrustade soldater mot sitt öde. Och bakom fronten hade arbetarna i städerna ilsknat till över farliga arbetsförhållanden och svältlöner. Anhopningen av samhällsproblem hade redan nyligen tvingat fram reformer och så kallad organisk revolution inifrån. Och detta hade skett utan någon påverkan utifrån. Porträttet av Parvus i Trotskij-serien antyder också att judiska krafter manipulerade revolutionärerna. Det synsättet underskattar den roll vanliga ryssar spelade för revolutionen 1917, framför allt den roll som innehades av modiga kvinnor vid fronten och som den verklige Trotskij konstaterade hade agerat ”djärvare än karlar”.

Slutsatserna av denna revisionistiska version är uppenbara. Den går ut på att utländska makter alltid haft ett finger med i spelet vad gäller Rysslands framtid och om inte vilseledda ryska ledare hade låtit sig utnyttjas som schackbönder skulle mycket av blodsutgjutelsen och konflikterna under och efter revolutionen ha gått att undvika.

Men en knepigare version gäller Trotskijs egna avsikter – och mordiska läggning. Trotskij-serien byggs upp via en rad konfliktfyllda samtal mellan huvudpersonen, nu i exil i Mexico City och på väg mot sitt livs afton, och en ung journalist vid namn Jacson. Den senare medger att han är en lojal beundrare av Trotskijs ärkefiende Stalin.

Jacson tar strid med Trotskij och anklagar honom för att hylla taktiken att ”ändamålen helgar medlen”. I en tillbakablick blir vi vittnen till hur en osäker Stalin motsätter sig återinförande av dödsstraffet, bara för att låta sig övertygas av Trotskij. Den sortens scener låter antyda att Stalins utrensningar inte skulle ha skett om det inte varit för Trotskij. I en annan scen görs gällande att Trotskij, och inte Lenin, var ansvarig för avrättningarna av tsaren och hans familj. Men när ingen mindre än Maxim Gorkij lade sig ut för att Romanovs skulle skonas var det just Lenin som fällde det beryktade yttrandet, ”Revolutionen behöver inga historiker”. Därmed identifieras Trotskij med det blodiga pris revolutionen innebar i ryska liv, utrensningar

och den förlust av territorium som imperiets fall innebar 1917 och slutligen också 1991.

Att skjuta skulden på Trotskij har två syften. Det första är att lyfta lite på hatten åt dagens lojala anhängare till kommunistpartiet, som fortfarande har visst inflytande i Ryssland. Det avleder trycket från Lenin (i ett land där kärleken till tsaren och hans familj har återkommit) och förhärligar Stalin genom att helt smidigt göra den man till syndabock som en gång var Stalins främste filosofiske och politiske rival. Det hjälper också till att stöpa om alla tre ledare – Nikolaj II, Lenin och Stalin – för att passa i den skinande gjutform som Vladimir Putin har skapat för att återge Ryssland dess storhet. Det är en återgång till Rysslands forna stormakts-status, där den mörka historien lämnas åt glömskan.

Det finns en annan särskilt enorm historisk felaktighet. I några avsnitt förekommer våld-samma utfall av antisemitiskt språkbruk då Trotskijs familj ju var judiskt. Antisemitismen var förvisso utbredd i dåtidens Ryssland – och är knappast något okänt nu heller – men flodvågen av förtal verkar omotiverad. Författarna verkar vilja ge sken av att antisemitism var Lenins outtalade inställning i judefrågan, när i själva verket sanningen var den rakt motsatta. Lenin motsatte sig häftigt all antisemitism, även i propagandasyfte.

Vad är då baktanken i det som skildras på Kanal 1? Att utländska makter döljer sig bakom de uppåtgående stjärnorna i rysk politik. Dessutom, att revolution är en kostsam historia, priset blir högt i människoliv, territorium och internationell ställning. Med andra ord, Trotskij-serien verkar ha som mål att varna den unga generationen för alla tankar på någon ”färgrevolution”.

Parallellerna med dagens Ryssland är uppenbara. Kreml anklagar politiska motståndare, som Aleksej Navalnyj, för att vara agenter åt främmande makter. Den uttalade Putinkritikern Boris Nemtsov, öppen anhängare till den orangefärgade revolutionen i Ukraina, mördades bara några fotsteg från Kreml 2015. Grupper i Putins närhet antydde att Nemtsov var manipulerad av ”amerikanska beskyddare”. Oron för revolution är aldrig långt borta från Putins hjärna, eftersom han själv bevittnat andra moderna färgrevolutioner i tidigare sovjetiska klientstater efter Sovjetunionens fall. Den officiella linjen är nu dessutom att dessa revolutioner inte hade egna rötter, utan var styrda från väst. Putins agerande visar tydligt att han anser att ett stabilt Ryssland, något som grannländerna fruktar, kommer att säkra hans framtid. Fast under tal om att återupprätta Rysslands stormaktsställning använder man sig av logiken om att ”ändamålet helgar medlen” för att återta de delar av imperiet som gått förlorade.

Trotskij var inget helgon – han förespråkade och använde terror mot sina motståndare och slog hänsynslöst ned folkliga resningar, som inte stämde med partilinjen. Men om man är på jakt efter en ”episk biografi” om vem Trotskij verkligen bör man nog börja leta någon annan stans.

Det går att ovetandes bli fullproppad med rysk propaganda på Netflix

Luke Johnson

Washington Post, 20/2 2019

Vid första anblicken ser *Trotskij* inte så mycket annorlunda ut än andra utländska inköp som Netflix gjort. Denna miniserie i åtta delar, som först visades på den största ryska tv-kanalen i samband med att det gått 100 år sedan bolsjevikrevolutionen, har en manlig anti-hjälte som huvudperson – den marxistiske ryske revolutionären Leo Trotskij – och innehåller mycket våld, grova sexscener, specialeffekter och action.

Men tittar man närmare på denna show och innehållet i den inser man att detta är lite mer än det senaste exemplet på överkonsumtionen av serier. Ryska försök att påverka presidentvalet 2016 har dominerat rubrikerna, men landet hade varit aktivt med mjukvara långt innan dess.

Trotskij är statskontrollerade ryska mediers senaste försök att sälja sin världsuppfattning utomlands. När Netflix nu håller på att bygga upp sin enorma plattform för streaming borde man vara mer öppen gentemot kunderna om vad som ligger bakom innehållet och inte bara låta det passera som bara det senaste exemplet på tv-serie.

Att producera en miniserie är knappast Rysslands första, eller mest ambitiösa, försök att sälja sin världsåskådning i väst. Den engelskspråkiga nyhetskanalen *Russia Today*, som siktar på att tävla med CNN och BBC, är så nära knuten till ryska staten att den var tvungen att registrera sig som utländsk agent under USA:s lagar om lobbyverksamhet. En rad utredningar om rysk inblandning i USA-valet 2016 har visat hur Forskningskontoret för Internet i St. Petersburg hävt ur sig enkelspåriga påståenden i sociala medier om amerikansk politik och fick demokratin att framstå som stökig och uppsplittrande och egentligen inte värd mödan.

Trotskij däremot är mindre öppet propagandistisk än de försöken – och mycket mer tilltalande för en bred publik. Det betyder inte att serien saknar agenda. En av seriens producenter heter Konstantin Ernst, chef för Kanal Ett, den största statsägda tv-kanalen i Ryssland, som regelbundet gjort smickrande porträtt av president Vladimir Putin. Och *Trotskij* är ett försök att visa hur Ryssland motsätter sig alla försök att utmana existerande regimer och landets kritiska syn på västlig dekadens. Det budskapet gick först ut till publiken på hemmaplan. Nu är Netflix´ abonnenter utomlands mottagare.

Trotskij, den ryske revolutionären var en av ledarna för bolsjevikrevolutionen men hamnade senare i konflikt med Josef Stalin för att slutligen mördas i Mexiko 1940 av en sovjetisk agent, är ett perfekt redskap för detta synsätt. Serien framställer honom som djärv, beläst och utanförstående, han läser Freud i Paris och går på en tillställning med kokain i drivor, men ytterst våldsam och destruktiv. För att locka potentiella köpare, bl a Netflix, i Cannes i oktober 2017 gjorde Ernst till och med en skämtsam jämförelse mellan Trotskijs sexuella bedrifter och Harvey Weinsteins obehagliga uppträdande.

Trotskij, vars judiska bakgrund serien återkommer till gång på gång, är inte någon etnisk ryss som Vladimir Lenin. Budskapet är klart: revolutionärer kan vara roliga, men se upp – de kan förstöra allt.

Emellanåt verkar serien tala Kremls språk om dagshändelserna. I en scen om dagen efter Oktoberrevolutionen går en ilsken Lenin till attack mot Trotskij, avfärdar dennes insatser de föregående dagarna som en ”kupp” och tillbakavisar Trotskijs påstående att han faktiskt gjort revolution. Den dialogen låter som ett eko av händelserna i Ukraina 2014 då statskontrollerade ryska medier betecknade störtandet av den pro-ryske presidenten Viktor Janukovitj som en ”kupp” och inte någon revolution. Dialogen är också ett av flera tillfällen då serien ställer Lenin, som ju ledde det Sovjetunionen som till sist skulle bli en supermakt, mot Trotskij, som inte fick leda den och senare tvingades i exil av Stalin.

I linje med dagens tema från Kreml om att revolutionen är en västlig komplott innehåller serien dessutom scener med den framträdande marxisten Alexander Parvus. Parvus tar emot ett kuvert med pengar från en person som förefaller vara tysk agent och samtalar med agenten om hur man ska kunna lyfta fram Trotskij inom bolsjevikpartiet. Författarna till serien ansåg det uppenbarligen vara nödvändigt att ha med de scenerna för att riktigt hamra in idén om att revolutionärer har ihop det med regeringar i väst och får pengar av dem.

Det är förståeligt att Netflix ville sända *Trotskij*. Serien, som tog hem storslam vid den ryska motsvarigheten till utdelning av Emmystatyetter och fick pris bl a som bästa serie, är ett elegant producerat historiskt drama. Och det är än lättare att förstå att Ernst, som varit betydande för att skapa bilden av Putins Ryssland, varit ute efter att få ut serien på Netflix. Denna betaltjänst svarar nämligen för en effektiv vittvätt av seriens härkomst och idéer. Kanal Ett är kanske störst hemma i Ryssland, men Netflix har en global plattform med 139 miljoner abonnenter i över 190 länder. Den i väst som ser serien på Netflix får inte veta att serien är en

produktion av Kanal Ett bara genom att se den, såvitt de inte kan läsa det kyrilliska alfabetet eller känner till seriens bakgrund på annat vis.

Men *Trotskij* sluter öppet upp bakom Kremls världsåskådning. Serien för ut dagens anti-revolutionära ryska ideologi till en global publik. *Russia Today* kan inte mäta sig med CNN. Meddelandena på Facebook 2016 från Forskningskontoret för Internet var inte bara några normala inslag på sociala medier. *Trotskij* är inte bara ännu en serie på Netflix. Tittarna bör vara medvetna om vad de betalat för. Och Netflix borde noggrant reflektera över huruvida man, hur indirekt det än må ske, vill hålla till i samma sällskap som ryska propagandakanaler.

Rysk *Trotskij*-serie: Ett förnedrande spektakel av historiska lögner och antisemitism

Fred Williams, David North

World Socialist Web Site, 19/12 2018

Rysk television markerade hundraårsminnet av Oktoberrevolutionen med en serie i åtta avsnitt med namnet *Trotskij*. Serien är en uppvisning i det politiska, intellektuella och kulturella förfallet hos alla dem som varit med om att sponsra och producera denna groteska historieförfalskning. Det finns inga ursäkter för någon av dem – producenter, regissör, manusförfattare, skådespelare och olika former av teknisk personal – som deltagit i denna blandning av lögner, pornografi, antikommunism och skränig antisemitism. Enskilt och kollektivt förtjänar de inget annat än förakt. Deras medverkan i detta sjukligt reaktionära företag kommer att sätta spår för evigt i deras karriärer.

I den mån denna *Trotskij* får någon varaktig betydelse kommer det att vara som ett exempel på den rädsla och det hat för Oktoberrevolutionen som finns hos regimen i Ryssland och den oligarkiska eliten. Ett kvartssekel efter Sovjetunionens upplösning törs Putinregimen – som mer eller mindre öppet backat upp denna film och gav den möjlighet att sändas på *Kanal Pervyi* (den tv-kanal som har de största tittarsiffrorna) som en officiell händelse – inte ge plats åt något som närmar sig en objektiv och hederlig skildring av Oktoberrevolutionen.

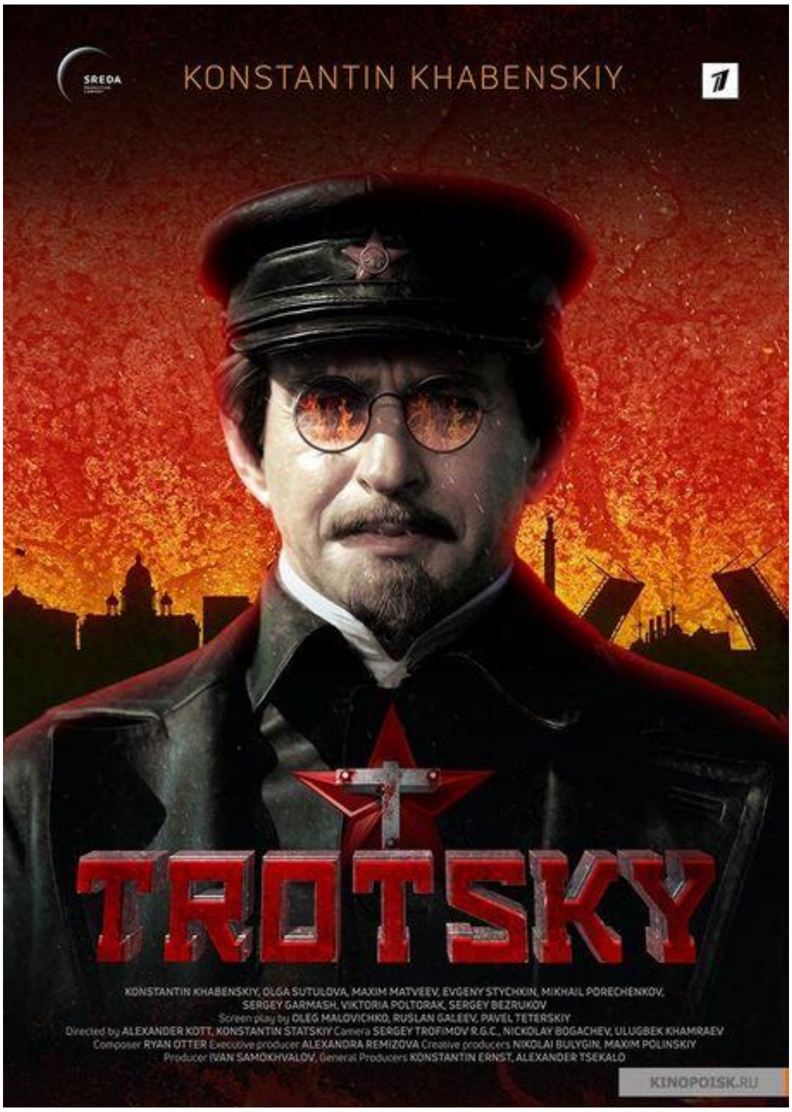
Framför allt behöver Putinregimen och den halvkriminella klick av oligarker, som skaffat sig sin nuvarande makt och rikedom genom den stöld av statliga tillgångar som följde på åter-införandet av kapitalismen, hålla den anti-trotskistiska historieskrivningen vid liv. De lögner som användes för att rättfärdiga Stalins terror för 80 år sedan utgör än idag officiell rysk historieskrivning. Tv-serien avviker från manuset från Moskvarättegångarna 1936-38 bara genom att mer öppet förlita sig på antisemitism.

Stalins regim, som fortfarande försökte framställa sig som en arvtagare till den socialistiska revolutionen 1917, utmålade Trotskij som agent åt brittisk imperialism, tysk fascism och Japans Mikado. Putins regering, som vill framställa sig som reinkarnationen av det Heliga Ryssland, framställer Trotskij som en judisk-bolsjevikisk antikrist. Den stora affisch som används i annonserna för serien består av en skräckinjagande bild av en svartklädd Trotskij med ögonen dolda bakom solglasögon som reflekterar en helvetisk eld. På hans bröst sitter ett nedblodat kors. [se affisch-bilden nedan]

Helt säkert har den ryska ortodoxa kyrkan, dagens officiella statsreligion, gett sin välsignelse till att utmåla Trotskij som en demonisk, mefistofelisk person. Trotskij kompletteras av ett påhittat porträtt av en annan judisk socialist, Alexander Parvus (Gelfand), utpekad som den som drog i trådarna för förräderiet bakom kulisserna. Vad var drivkraften bakom Parvus intrigerande? I denna antisemitiska skräckskildring är svaret omättlig girighet.

I olika intervjuer har filmens regissörer, Aleksandr Kort och Konstantin Statskij, samt manus-författaren Oleg Malovitjko, förklarat sin syn på filmens huvudperson. ”Trotskij var en

rockstjärna, bara gitarren fattades.” Kort och Statskij har inte försett Trotskij med någon gitarr. I stället klär de honom i svart läder, omger honom med kvinnliga groupies och ger honom hallucinationer, inte direkt drogframkallade utan följden av en plågad själ.

Skådespelaren som valts att gestalta Trotskij, Konstantin Chabenskij, hade redan spelat Trotskij för tio år sedan, någorlunda sympatiskt, i filmen *Jesenin*. Enligt Konstantin Ernst, en av huvudproducenterna för den nya serien och direktör för Kanal 1, ”hade [Chabenskij] gestaltat honom på fel sätt och vi diskuterade detta med Kosta. Han tog till sig allt och förstod hur och vad han skulle agera nu.” Chabenskij lärde sig tydligen sin läxa väl. På filmens web-sida säger han: ”Trotskij var en förfärlig man med ett förfärligt öde … Inget hos Trotskij attraherade mig.” Detta är ett erkännande av konstnärlig bankrutt. Med detta uttalande för-nekar Chabenskij varje tänkbart drag av mänsklighet hos den karaktär han utsetts att port-rättera.

Den intrig filmen bygger på är bisarr och helt utan kontakt med den historiska sanningen. Manusförfattarna har hittat på en nära och långvarig relation mellan Trotskij och den man som slutligen kommer att mörda honom. Hans mördare Frank Jacson (Ramón Mercader) utger sig för att vara kanadensisk journalist (falskt) och tar kontakt med Trotskij för en rad intervjuer (som i verkligheten aldrig gjordes eller beviljades). Efter att först ha sagt nej går Trotskij med på intervjuerna, trots att han vet att Jacson är en glödande stalinist! Trotskij flanerar sedan obesvärat runt på gatorna i Mexico City i sällskap med Jacson (ytterligare ett påhitt), som snart blir en nära förtrogen och välkommen gäst i Trotskijs hem. Dessa utdragna

möten, som manusförfattaren diktat ihop, inleds i maj 1940, tidpunkten för det första mordförsöket utfört av konstnären David Siqueiros och hans gäng av stalinistiska mördare.[4] Sedan pågår de till augusti 1940, ända fram till den 20 augusti, dagen för mordet (som filmskaparna felaktigt anger till 21 augusti).

Som manusförfattaren Malovitjko förklarat: ”Jacson är åskådarens ögon och öron. Som intervjuare hjälper han till att tränga in i hemligheterna i Trotskijs person … Vi ville ställa obehagliga frågor till Trotskij, av det slag som han undvek i sina memoarer och andra texter. Till exempel, varför dödade han så många? Intervjuerna mellan Jacson och Trotskij gjorde att vi kunde ställa de obehagliga frågorna. Vi ville göra Jacson till något av Trotskijs inre stämma, en stämma som han alltid velat tysta.”

De många tillbakablickarna på Trotskijs tidigare liv ger en groteskt förvriden bild av Trotskijs historia. Listan över förvrängningar och förfalskningar är så lång att det skulle krävas en hel bok för att göra upp med alla.

I en av de kronologiskt första scenerna, i ett fängelse i Odessa 1898, framställs den 19-årige ”Leiba” Bronstein som en ung judisk uppkomling, som inte förstår det ryska folket. Som vanligt i antisemitiska framställningar av den unge Bronstein förses han med namnet Leiba, jiddisch-formen av det ryska förnamnet Lev. I själva verket var Lev den unge Bronsteins förnamn. Men det är en relativt oansenlig förvrängning i jämförelse med vad som komma skall.

Bronstein/Trotskij har blivit arresterad och fängslad. Det är där, i fängelset, som den unge revolutionären formar sin politiska filosofi, som inte är hämtad från böcker, utan från en osannolik mentor. Fångvaktaren Nikolaj Trotskij lär honom under ett parti schack att det ryska folket bara går att styra genom att inge fruktan. Annars, förklarar han ilsket, kommer den unge revolutionärens naiva drömmar bara att leda till den mardrömslika visionen i ett citat som uppges komma från Dostojevskij: ”Och då, under det tjugoförsta århundradet, till ackompanjemang av tjuten från en triumferande pöbel, kommer en degenererad att dra upp en kniv ur stövelskaftet, gå stegen upp till den underbara bilden av den Sixtinska madonnan (en målning av Rafael som Dostojevskij sett på ett museum i Dresden) och skära sönder bilden i namn av allmän jämlikhet och broderskap.” Bronstein har därmed lärt sig en grundläggande läxa: det ryska folket går bara att kontrollera genom att skapa fruktan, men han måste lära sig att ge pöbeln fria tyglar för att kunna erövra makten. 1940 frågar Jacson med humoristisk underton: ”Så då tog du hans efternamn?” Trotskij svarar: ”Jag inte bara tog det. Jag gjorde det odödligt.”

En annan påhittad förklaring till hur Trotskijs ”blodtörstiga” personlighet uppstod är att hans judiska identitet plågade honom. Bl a hans far, Stalin, Lenin och Nikolaj Markin (en matros som stod Trotskij nära och som baktalas mycket i filmen) driver med Trotskij för att han är jude. Den andre illvillige juden med en framträdande roll i filmen är Alexander Parvus. Denna historiska personlighet framställs som en grov karikatyr av den verkliga personen. I serien är Parvus bara en liderlig och penninggalen äventyrare ute efter att destabilisera Ryssland på uppdrag av den tyska regeringen (med början 1903!) I själva verket var Parvus under många år erkänd som en viktig politisk teoretiker och strateg inom den socialdemokratiska rörelsen i Ryssland och Europa. 1897 var han en av de första att utmana Eduard Bernsteins revisionism och 1904-1906 var han aktivt engagerad i arbetet på att utveckla Trotskijs teori om den permanenta revolutionen. Det var från 1907, efter nederlaget för den första ryska revolu-

[4] Detta mordförsök organiserades via det mexikanska kommunistpartiet. Ledare för operationen var målaren Siqueiros, som i en intervju 1972 själv lyfte något på förlåten om denna föga ärorika aktion, se Mexikansk målare erkänner mordförsök på Trotskij. En annan ledande mexikansk kommunist, Valentín Campa, har avslöjat hur beslutet att försöka möra Trotskij genomdrevs i mexikanska kommunistpartiet, se Kommunistledare avslöjar mordförsök på Trotskij (som bl a innehåller et utdrag ur hans självbiografi).

tionen, som Parvus blev politiskt demoraliserad och inblandad i tveksamma ekonomiska aktiviteter, som senare skulle skada hans rykte. Men Parvus´ komplexa personlighet blir här förvandlad till en penninggalen intrigör av det slag som brukade förekomma i de antisemitiska propagandafilmer som nazisterna producerade mellan 1933 och 1945.

Behandlingen av Lenin, om än utan antisemitiska övertoner (bolsjevikledaren var inte jude), är ett absurt porträtt av denna gigantiska historiska personlighet. Han framställs som en storhetsvansinnig intrigör, ett koncentrat av ytterligt hänsynslös och omänsklig ”strävan efter makt”. Ingen undkommer hans behov av att dominera och kontrollera. Strax före andra partikongressen 1903 hotar Lenin rent av med att knuffa ut Trotskij från en balkong på tredje våningen om inte denne följer hans order inför den väntande kongressen. Senare överlämnar Trotskij makten till Lenin efter att ha lett resningen 1917 medan Stalin belåtet tittar på.

Natalja Sedova, Trotskijs andra hustru, framställs som en bohem i Paris som imponeras av hur Trotskij sätter Freud på plats under en föreläsning i Wien, en händelse som, i likhet med oräkneliga andra episoder i tv-serien, aldrig inträffade. Men Freud kommer till nytta för att ge oss andra ”kunskaper” om Trotskijs karaktär. Framför allt ser han 1903 in i Trotskijs ögon och säger att han bara sett sådana ögon hos ”seriemördare och religiösa fanatiker”. Samtidigt konstaterar han att Trotskijs agerande vid föreläsningen påminde om en ”sexuell våldsman”, som inte kan tillfredsställa sina aggressiva impulser, kanske beroende på ”svaghet”. Senare, 1940, dyker Freud upp i en av Trotskijs hallucinationer som bara är ytterligare ett av manusförfattarens plumpa hopkok. Efter att Trotskij försäkrat Freud att han inte är något offer för ”svaghet” och inte är rädd för att dö replikerar Freud: ”Vet du vilka som inte är rädda för att dö? Sådana som redan är döda inombords.” Avsnittet slutar till tonerna av mörk och obehaglig musik, men alla som har minsta kunskap om Trotskijs energiska kamp för att bygga Fjärde internationalen (grundad 1938) och besegra stalinismen vet att Trotskij knappast var någon som ”redan var död inombords”. Sådana scener är utslag av dålig psykologi, eller än värre förfalskad historia och förfalskat filmskapande.

Några andra personer är värda att nämna. Matrosen Nikolaj Markin (1893-1918) framställs som en pajas och berusad halvgangster (som t ex pressar pengar av ägaren till en panthandel), som inte bara hjälper Trotskij och dennes familj 1917, utan av någon oförklarlig anledning har stort inflytande bland övriga matroser i Kronstadt och bland delegaterna på sovjeten i Petrograd. Markin och matroserna i Kronstadt framställs som om de spelade en avgörande roll för störtandet av den provisoriska regeringen, men som mer uppträdde som en okontrollerad pöbel; några arbetare syns knappt till och bönderna är helt ute ur bilden. Markins död vid Kazan under inbördeskriget var en verklig tragedi, känsligt skildrat av Trotskij i *Mitt liv*, men i filmen handlar det mer om att den unge hjälten hade en affär med Natalja Sedova (Jacson berättar för Trotskij att sådana rykten förekommit), även det ett fullständigt påhitt av manusförfattaren Malovitjko.

Vidare framställs den revolutionära journalisten Larisa Reissner och den mexikanska konstnären Frida Kahlo i ett halvpornografiskt skimmer för att kittla publiken och för att visa bolsjevikernas sexuella omoral.

De scener som trollats ihop i *Trotskij* är ena stunden absurda och nästa ömkliga, och ofta en kombination av båda. Regissörerna kan inte hålla tillbaka sin lystna belåtenhet när de i snabb följd visar hur Trotskijs fyra barn dog: Nina (som hostar blod på sin dödsbädd 1928), Zinajda (som tar livet av sig i Berlin 1933), Sergej Sedov (som skjuts av Stalins bödlar 1937) och Lev Sedov (förgiftad efter en blindtarmsoperation på en klinik i Paris).

I mängden av historiska lögner är den värsta ändå slutscenen med mordet på Trotskij i augusti 1940. När Jacson/Mercader befinner sig i rummet intill får Natalja och Trotskij ett telegram från det kanadensiska konsulatet med beskedet att Jacson inte är kanadensisk medborgare som han påstått. Nu inser de att Jacson är en av GPU:s mördare. Men efter att Trotskij förklarat för

Natalja att han älskar henne går han villigt för att möta sitt öde i händerna på Jacson. När Jacson tvekar att fullfölja sitt uppdrag börjar Trotskij slå honom med sin promenadkäpp. För att försvara sig griper Jacson en ishacka som hänger på väggen i Trotskijs arbetsrum och hugger den besinningslöst tre gånger i huvudet på offret. Så gott som varje detalj i denna scen är påhittad och lögnaktig. Trotskij visste inte att Jacson var GPU-agent. Den ishacka som Trotskij blev attackerad med hade Jacson gömt i sin regnrock. Men värst av allt är att mördaren framställs som en hjälte som rättmätigt försvarar Stalin och i alla samtal med Trotskij befunnit sig på ett högre moraliskt plan. Till sist befriar Jacson/Mercader sålunda barmhärtigt sitt plågade offer från ett tomt och meningslöst liv.

Filmen slutar med en bisarr fantasi. Efter att ha mördats får vi se Trotskij vandra in i en snöstorm innan han blir överkörd av sitt pansartåg från inbördeskriget, som tidigare i varje avsnitt varit en symbol för Trotskijs virtuella alter-ego (hjärtlöst, omedgörligt, obarmhärtigt i sin destruktiva kraft).

Filmen är en karikatyr av historien. Alla som medverkat i denna produktion har dragit skam över sig själva.

Några historiker har kritiserat serien efter att ha sett de första avsnitten. Konstantin Skorkin, författare till ett större arbete om oppositionella som blev Stalins offer, skrev en artikel med rubriken ”Serien om Trotskij har blivit nästa pseudohistoriska rutinuppdrag på Kanal 1”,

Joshua Rubenstein, författare till en Trotskij-biografi 2011, sade i september: ”Jag är förbryllad över att producenterna satt Trotskij och inte Lenin i centrum för handlingen. Jag undrar vad meningen är med att göra en uttalat judisk person som Trotskij till huvudfigur.” Han fortsatte: ”Om de påstår att Trotskij låg bakom avrättningen av tsaren [vilket görs i filmen] är det helt enkelt inte sant. Det var Lenin och Sverdlov[5] som gav order om att avrätta tsaren … Om de påstår att det var Trotskij då undrar jag verkligen varför, för det är en mycket känslig punkt … Trotskij ville hela tiden ställa tsaren inför rätta och själv vara åklagare då … Tsaren är en hyllad person av ryska ortodoxa kyrkan – att påstå att en jude låg bakom avrättningen är en mycket illasinnad anklagelse.”

Aleksandr Reznik, som skrivit två böcker om Trotskij sammanfattade problemen med serien: ”Egentligen följer det ena problemet på det andra med *Trotskij*: 1) brist på respekt för det historiska sammanhanget, 2) en tendentiös tolkning av händelserna och 3) omfattande förvanskning av fakta.” Med tanke på att serien gavs framträdande plats på Kanal 1 drar Reznik slutsatsen att personerna bakom *Trotskij* ”bär ansvaret för historieförfalskning inför en enorm publik”.

Som Trotskij skrev för 80 år sedan är lögnen den samhälleliga och politiska reaktionens ideologiska cement. Den nuvarande härskande kapitalistiska oligarkins intressen och förmåga att överleva hänger, precis som för den stalinistiska byråkrati den uppstått ur, på lögner.

Netflix´ *Trotskij*: En giftig blandning av historiska påhitt och grov antisemitism

David North och Clara Weiss

World Socialist Web Site, 8/3 2019

Netflix sprider nu internationellt den illasinnade antisemitiska tv-serien *Trotskij*, som ursprungligen producerades i Ryssland 2017.

Esteban Volkov, Trotskijs 93-årige dotterson, har nyligen kritiserat serien som ”ett politiskt angrepp maskerat som historiskt drama” och ”ett rättfärdigande av mordet på det ’monster’

[5] Att Sverdlov gav klartecken till mordet är belagt, men inte att Lenin gav sitt godkännande. *Red.*

Trotskij var”. Den spanska tidningen *El País* har i sin latinamerikanska upplaga betecknats serien som ”det andra mordet på Leo Trotskij” och kritiserat att revolutionären framställs ”som sadist, fullblodsförrädare och marionett”.

Det Netflix visar upp är inte historia. Det är inte ens en dramatisering av historien, där man av legitima konstnärliga skäl tagit sig vissa friheter. Netflix´ serie är en grotesk reaktionär uppvisning i historieförfalskning. Där finns inte en enda scen som försöker framställa historiska händelser med något som ens påminner om korrekthet. De flesta scenerna består av groteska påhitt. Inte en enda personlighet, allra minst Leo Trotskij, uppvisar någon som helst likhet med de historiska personer serien uppger sig vilja teckna bilden av.

För att uttrycka det så rakt på sak och exakt som möjligt: Netflix´ *Trotskij* är den mest uttalat och förbehållslöst antisemitiska film som någonsin presenterats för amerikansk och internationell tv-publik. Den är en rasande uppmuntran av judehat. Produktionen hämtar sin inspiration från *Sions vises protokoll*, den beryktade ryska antisemitiska förfalskning som författades i det förrevolutionära Ryssland och påstod sig kunna dokumentera en internationell judisk sammansvärjning för att ta makten i världen.

Alla judiska personligheter i filmen, till att börja med Trotskij, framställs i enighet med elaka antisemitiska stereotyper. De är blodtörstiga och självbespeglande fanatiker, utan medmänsklighet, föraktfulla gentemot de förtrampade massorna och omättliga i sin maktlystnad. De är också besatta av sex. Den viktigaste manlige judiske karaktären, Trotskij, svartmålas i halvpornografiska scener, en välkänd antisemitisk metod både bland yttersta högern i Ryssland och bland nazisterna.

De ryska revolutionerna 1905 och 1917 utmålas som resultatet av en judisk sammansvärjning underblåst från utlandet. Roten till 1905 års revolution är en kriminell pakt mellan Trotskij och Alexander Parvus, som skaffar sig finansiering av den tyska regeringen. Oktoberrevolutionen 1917, den mest enorma sociala omvälvningen i historien, framställs som en ”kupp” dirigerad av Trotskij med hjälp av två andra välkända judiska bolsjevikledare: Lev Kamenev och Grigorij Zinovjev.

Trotskij blir en demonisk figur, som frossar i död och förstörelse. Parvus, en betydande marxistisk teoretiker, drivs bara av omåttlig girighet och framstår som en karikatyr av de gnidiga karaktärer som nazitidens antisemitiska propagandafilmer brukade.

Lenin görs inte till mycket mer än en skurk, som slutligen faller offer för Trotskijs sammansvärjning.

Serien ger sken av att Trotskij överlämnar makten till Lenin bara för att kunna förverkliga sina egna planer på världsmakt genom en socialistisk världsrevolution. I ett helt påhittat samtal med Frank Jacson – hans blivande mördare – påstår Trotskij att han gett makten till Lenin eftersom ”en judisk härskare aldrig skulle sitta kvar vid makten i Ryssland ens en månad” och för att kunna fullfölja ”mitt egentliga, verkliga mål”. Jacson replikerar: ”Jovisst, jag vet. För att kunna blåsa på världsrevolutionens lågor.” Och Trotskij fortsätter: ”Och som diktator i Ryssland skulle jag bara smutsa ned mina händer. Vägen till makten handlar inte alltid bara om att gå framåt. Man måste kunna stanna upp och vänta.”

Filmens Trotskij känner bara förakt för det ryska folket. I en typisk scen säger Trotskij till sin fru Natalja: ”Folket är en svag kvinna. Folket har kvinnliga känslor.” Natalja svarar: ”Jag förstår inte hur du kan tala med sådant förakt om de människor vars välgång jag trodde att du kämpade för.” Och då blir Trotskijs svar: ”Är ett folk som utstått tyranni i decennier värt något annat än förakt?”

I en annan scen, som utspelas under inbördeskriget ägnar sig Trotskij, förskansad i Kreml, åt att planera att utrota det ryska folket. ”Vi är i färd med att skapa en framtid dit vi långt ifrån tänker ta med oss alla. Låt oss säga att 30, 50 eller 70 procent av befolkningen kommer att dö,

men resten kommer att följa med oss till kommunismen … Den grymhet [vi kommer att använda] kommer att vara av bibliska proportioner … Det här innebär att en ny värld håller på att födas.”

Den enda sympatiska personen i filmen är Trotskijs mördare, den stalinistiske agenten Jacson (Ramón Mercader). Han framställs som att ha tagit upp en ädel kamp mot Trotskij, som åskådarna ges intrycket av att ha varit en ren demon. I en scen svartnar Trotskijs ögon bokstavligt. I fall åskådarna skulle ha missat poängen understryker Mercader om Trotskij: ”Han är bokstavligen djävulen själv. Han suger ut min själ, bit för bit, dag för dag.” I slutet av filmen framställs mordet på Trotskij som att Mercader handlat i självförsvar.

Ovanstående bild är hämtat från ett avsnitt där Trotskij och Jacson (= Ramón Mercader) är på en påhittad utflykt i utkanterna av Mexico City. Det pågår en muntlig träta som Trotskij avslutar med att knuffa ned Jacson i vattnet som förmodligen är fullt med krokodiler (se nedan). Jacson överlever och kan senare mörda Trotskij.

Det skulle gå att citera oräkneliga andra bisarra, för att inte säga halvgalna, påhitt. Serien består av en sammansmältning av hysterisk antikommunism och de smutsigaste antisemitiska

inslagen i den ortodoxa kyrkans reaktionära ideologi och upphetsad rysk nationalism.

Serien bär den illaluktande odören av den mordiska antisemitism som förespråkades av de mest reaktionära delarna i Ryssland före revolutionen 1917 och under inbördeskriget. I slutet av 1800-talet och början av 1900-talet upplevde Ryssland de blodigaste antijudiska pogromer. Tsarregimen såg antisemitismen som ett mäktigt ideologiskt vapen mot det växande hotet om en socialistisk revolution. De Svarta Hundradena, under ledning av Vladimir Purisjkevitj, var bara den mest framträdande av de antisemitiska krafter, som sattes in som chocktrupper mot den socialistiska rörelsen.

Bolsjevikrevolutionen och den efterföljande segern för arbetarklassen i det ryska inbördeskriget drev många ledande ideologer inom tsarismens antisemitism att gå i exil i Tyskland, där de hade en viktig roll för att sprida det dödliga judehat, som skulle utöva ett stort inflytande över den växande nazistiska rörelsen. Som historikern Michael Kellogg noggrant visat i sin bok *The Russian Roots of Nazism* lutade sig de blivande ledarna för Tredje riket starkt mot de åsikter som formulerats av ”konspiratoriskt-apokalyptiska uppfattningar bland vita immigranter om att den internationella judendomen var en illasinnad kraft, som strävade efter att behärska världen genom usla metoder”.

1919 fick Hitler stifta bekantskap med *Sions vises protokoll* genom sin politiske mentor Dietrich Eckart. Som Kellogg visat ”beklagade sig” den senare över att ”juden Trotskij nu hade makten över den ’åker av lik’ som en gång tillhört det kejserliga Ryssland. Han påpekade då med bitterhet: ’Åh, så visa ni Sions vise är’.” (*The Russian Roots of Nazism: White Emigrés and the making of National Socialism 1917-1945*, Cambridge University Press, 2005).

Netflix´ *Trotskij* kunde ha tillkommit, utan några som helst förändringar, under nazisttiden. Att denna antisemitiska smörja dessutom sponsrats av Putins regim vittnar om den i grunden reaktionära karaktären hos en regim som härskar på kriminella oligarkers vägnar och desperat fruktar att en revolutionärt socialistisk rörelse ska återuppstå i Ryssland.

Den hejdlöst antisemitiska karaktären hos *Trotskij*-serien gör att man kunde ha förväntat sig att Netflix´ distribution och befrämjande av denna film skulle ha lett till en storm av protester. Men inget av det slaget har synts till. Trots dagliga kampanjer där alla som vågar yppa minsta kritik av Israels brutala behandling av palestinierna fördöms som antisemiter har Netflix´ *Trotskij* fått fri lejd. De få recensioner som förekommit i kapitalistiska medier i USA och Europa har inte sagt något om filmens grova antisemitism, eller ens påpekat de oräkneliga fallen där historiska fakta misshandlats. Ingen recension har publicerats i *New York Times*.

I en recension den 20 februari i *Washington Post* noterade Luke Johnson[6] obekymrat att ”filmen skildrar honom [Trotskij] som djärv, beläst och utanförstående, en som läser Freud i Paris och går på en tillställning med kokain i drivor, men i grund och botten som våldsam och destruktiv”. Johnson påpekar glatt att när filmen visades i Cannes hösten 2017 försökte den ryske producenten Konstantin Ernst locka köpare med att ”skämtsamt jämföra Trotskijs sexuella bedrifter med Harvey Weinsteins”.

Oviljan att kritisera Netflix´ film, än mindre begära att den tas bort från bolagets utbud, gäller inte bara medierna. Judiska organisationer har inte kommit med några protester. *World Socialist Web Site* gjorde ett försök att få *Anti-Defamation League* att uttala sig men reaktionen uteblev. Framträdande akademiker har också, med några undantag, valt att tiga.

Vad beror denna likgiltighet inför att ett hätskt antisemitiskt arbete saluförs för en masspublik på?

För det första har den kulturella och politiska grogrunden för denna likgiltighet skapats efter

[6] Artikeln återges ovan (”Det går att ovetandes bli fullproppad…”)

decennier av historieförfalskning. I synnerhet har demoniseringen av Trotskij, bl a med antisemitiska metoder, blivit vanlig sedan 1991. I sina böcker om Trotskij har både Ian Thatcher (Ulster University) och Robert Service (Oxford University)[7] gång på gång hemfallit åt att benämna Trotskij ”Bronstein” (Trotskijs ursprungliga efternamn, som han emellertid själv aldrig använde) för att framhålla hans judiska bakgrund. Service ändrade till och med Trotskijs förnamn från ”Lev” till ”Leiba” (en jiddisch-form som aldrig användes vare sig av Trotskij själv eller hans föräldrar). Han betecknade Trotskijs familj som ”morska judar” och anklagade felaktigt Trotskij för att ha försökt dölja omfattningen av faderns förmögenhet. Han betecknade Trotskij som ”påflugen med sin begåvning, rättfram om sina åsikter … Trotskij hade de egenskaperna mer än de flesta andra judar … Men han var långt ifrån den ende jude som uppenbart njöt av möjligheterna att öppet framhålla sig själv”. Service noterade också att Trotskijs ”näsa i själva verket varken var lång eller krokig”.[8]

För det andra, i ett läge då en politisk kris tornar upp sig växer oron för att intresset för revolutionär socialism ska tillta. De härskande eliterna och deras representanter i medier och på universiteten svarar på detta hot. Som Trotskij själv skrev är den historiska lögnen reaktionens ideologiska cement.

Och ytterst är det så att antisemitism och alla sorters rasism grundar sig på historieförfalskning. Detta måste tillbakavisas. Helt klart finns det ett stort antal historiker som mycket väl känner till att Netflix´ *Trotskij* är ett hopkok av lögner och påhitt. Det är på tiden att de träder fram öppet och tillkännager sitt missnöje.

Internationella kommittén för Fjärde internationalen och *World Socialist Web Site* fördömer denna film som en moraliskt förkastlig uppvisning i historieförfalskning och antisemitisk och antisocialistisk propaganda. Vi kräver att Netflix tar bort serien från sitt internationella utbud.

Bra Trotskij-film på Netflix

För att göra Netflix rättvisa bör påpekas att där just nu även finns den mexikanska filmen ***Den utvalde***, som handlar om mordet på Trotskij. Filmen är inte en dokumentär utan en spelfilm, men i motsats till Trotskij-serien utgår den från verkligheten och försöker beskriva det verkliga förloppet i dramatiserad form.

När man gör en sådan film så är det givetvis oundvikligt att en hel del av dialogerna är påhittade. Detta gäller också när man försöker återskapa händelser som inte klargjorts i t ex brottsutredningen eller via personliga vittnesmål, men även i dessa fall så har filmmakarna lyckats att ge en trovärdig bild av vad som tilldrog sig. Och det är svårt att hitta något som strider mot kända fakta.

Denna film rekommenderas varmt för den som vill vet hur mordet gick till.
Se även boken Mordet på Trotskij av Julian Gorkin.

Lästips

På den svenska vänstertidningen *Revolutions* hemsida finns en text om Trotskij-serien skriven av Trotskijs dotterson Volkov. Artikeln har karaktären av ett upprop som samlat ett stort antal undertecknare, se Netflix och Rysslands regering eniga bakom lögnerna om Trotskij

På engelskspråkliga Wikipedia finns en informativ webbsida om Trotskij-serien. Där finns också länkar till andra webbsidor som tar upp olika aspekter av serien, inklusive den kritik som serien utsatts för. Se Trotsky (TV series).

---

[7] Om Services Trotskij-biografi, se artiklarna under rubriken ”Robert Service om Trotskij” i avdelningen Böcker om Trotskij på marxistarkivet.
[8] PÅ marxistarkivet finns flera recensioner av Robert Services Trotskij-biografi, se Böcker om Trotskij

För den som vill veta mer om verklighetens Trotskij finns flera läsvärda böcker.

Bland dem kan nämnas Isaac Deutschers klassiska ”Trotskij-trilogi”, Den väpnade profeten, Den avväpnade profeten och Den förvisade profeten.

Den politiskt bästa och faktamässigt mest tillförlitliga Trotskij-biografin är Pierre Broués, *Trotskij. En biografi* (Carlssons 2011). För recensioner, se avdelningen ”Pierre Broué om Trotskij” i Böcker om Trotskij.

Trotskijs egen Mitt liv – försök till en självbiografi är givetvis läsvärd, men den slutar redan 1930 (efterordet skrivet 1934).

På marxistarkivet finns, förutom ovanstående, många böcker om Trotskij och hans liv (och recensioner av dessa) samt ännu fler artiklar. Dessa hittar du här: Böcker om Trotskij och Artiklar om Trotskij